

TAMÁSRÓL, ÚJRA

Történt egyszer régen, 2013-ban, hogy az ELTE bölcsész kara úgy határozott: megszabadul azoktól az oktatóktól, akiktől a jog engedi, hogy megváljon – akik már betöltöttek egy bizonyos életkort, azokat nyugdíjba küldi (mert megteheti), és semmiféle közreműködésükre nem tart igényt a jövőben.

Volt is felháborodás. Olyan remek tanárok oktatási tevékenysége került így veszélybe, mint – többek között – Margócsy István, Nádasdy Ádám, Tarján Tamás. Amikor a névsor kiszivárgott, a *Jelenkor* folyóirat az elbocsátandókról rövid méltatásokat közölt; és persze sok nyilvános és nem nyilvános fórumon zúgolódás támadt, értetlenség és zavar övezte a tervet.

Végül is, az egyetemi vezetés kíméletesebbnek bizonyult: néhányan folytathatták – más státuszban – az egyetemi oktatói munkát. De ez az esemény sokunk figyelmét ráirányította arra: mit veszíthetünk. Azok, akik közöttünk élnek, az egyetemi és kulturális élet már megszokott főszereplői, akiktől természetesen vesszük, hogy katedrájuk van, tanítványok hada követi őket, rendszeresen megszólalnak nyilvánosan is – ezek az emberek a jog és a hivatal szabályainak vannak alávetve, s ezért megeshet, hogy (legalábbis részben) megváltozik a szerepük, s így mindannyian szegényebbek leszünk.

Tamásról én írtam a *Jelenkor*-ba – a szigorú szerkesztőség legfeljebb egy gépelt oldalt engedélyezett, amelyet az alábbi jegyzetbe bele

is építék (ezt vastaggal szedem). Nagy örömmel vállaltam, holott Tamás sosem tanított engem. **Nem tanított, nem is voltunk soha közeli kapcsolatban – kollégám sem volt, csak régóta ismerjük egymást innen-onnan; ha találkozunk, köszönünk, persze; legföljebb röviden és felületesen beszélgetünk.** Mindez persze múlt időben.

És folyamatosan olvastam az írásait, hallgattam a rádióban, néztem mindenféle könyvbemutatókon, konferenciákon, beszélgetéseken. **Sok tekintetben hasonló lehet az ízlésünk, de nekem ő kicsit mindenevő – olyan műveket, szerzőket is kedvel, amelyek-akik tőlem idegenek. Nem is mindig érdekes, amit ír – és sokat ír.** És most akkor hozzáteszem: az, hogy valaki ekkora teljesítményre képes, önmagában is lenyűgöző volt – de ezenfelül káprázatos, hogy mindig mindenről kialakította a véleményét: ez (a látszattal ellentétben) külön munka, nem része a pusztán olvasásnak, hanem bőven a fölött van. Nemcsak ízlés, hanem nagy tudás, körültekintés, mérlegelés is kell hozzá – és persze hogy nem mindig meglepő, eredeti, megdöbbentő, ahogyan egyetlen kritikus munkásságának sem minden darabja ilyen.

Ha valakiről nem találunk semmi irodalmat (mai vagy közelmúltbeli szerzőről) – meg kell nézni Tarján Tamást. Biztos, hogy foglalkozott vele. Ráadásul nem tudok még egy kritikust (irodalomértelmezőt), akiről el lehetne mondani, hogy az elbeszélő, lírai és drámai műnemet egyformán alaposan és mélyen ismeri: regényben, versben, színházban – és mindenben, ami magyar irodalom – páratlanul, példátlanul, lenyűgözően otthon van. – Vagyis hát... volt. Lehet panaszkodni arról, hogy a szakosodás korát éljük – de mindig is voltak a kritikusoknak kedves műfajaik (sőt szerzőik), korszakaik, irányzataik: olyannyira, hogy a kalandozás, a széles érdeklődés már-már gyanúsnak tetszik. Ez Tamást csöppet sem zavarta: minthogy otthon volt mindenütt, ahová elkalandozott, feltérképezte és belakta az egész magyar irodalom területét, a sivatagokat és a dzsungleket, a dúsan termő és a sivár területeket egyaránt.

És arról is írtam még, de ezt is múlt időbe kell tenni, hogy **mindezek tetejébe pedig: nyomdakészen beszél. Aligha hallottam bárkit úgy megszólalni, bármiről szabadon, improvizálva beszélni, mint őt – egyetlen félresikerült egyeztetésen, rosszul megválasztott szón, túl hosszan kanyargó vagy elharapott mondaton nem lehetne rajtacsípni; úgy, ahogyan mondja, ki lehetne szedni, meg lehetne jelentetni.** Ennek is nagy jelentősége van, nem pusztán gyakorlat, profizmus vagy bámulatosan gyors gondolkodás eredménye – egyúttal rendszerességet jelez,

meg a felkészültséget, hogy a megszólaló előre alaposan átgondol mindent. Soha nem hallottam Tamást készületlennek, tétovának, zavartnak: a tárggyal való foglalkozás neki mindennapos, minden perces munkát jelentett, akkor is készült, amikor nem valami nyilvános beszéd volt kilátásban; tárgyát is, közönségét is megtisztelte azzal, hogy gondosan kialakította, megformálta mondandóját. Mondom, engem soha nem tanított – de hogy milyen tanár lehetett, az nem volt kérdés.

A veszteséget, hogy már nincs közöttünk, azt mostanában, lassan, de egyre fájóbban élem át.

Sajó László

KELL SOK CSAPAT

*„...amióta elment tőlünk, nincs csapat, nem tudjuk összeszedni magunkat.
– Na, hát csak szedjétek össze magatokat.”
(Mándy Iván: Tizenegy dressz)*

Uraim, az utolsó taktikai értekezéslet a meccs előtt. Rendhagyó, annyiban, hogy mindkét csapat itt van az öltözőben, az ELTE BTK Múzeum körüli épületében, a III. emelet 332-ben, a szobámban. Minek is két öltöző? Nincsenek titkaink egymás előtt – én legalábbis mindent tudok magukról. Szűkösen, de eléőrünk. A Klasszikusok csapata tiszta fehérben, a Kortársak tiszta feketében.

Először, a tisztelet jegyében, a Klasszikusokhoz szólok. (Megjegyzem, néhány *világirodalmi nagyság is bekerült e „válogatott keretbe”*.)

A kapuban természetesen Garas. *Minarik, a „megszállott mosodás”* (nem is Steiner, a szemüveges zsidó két ballábás a két féldős pokolból). A kapusok mind megszállottak. *A balsikerek nyomasztják (sőt bősztik). Mint kapus összszeforr a bőrrel. Ránó a labdára. Megbabonázza az ellenfelet. Önmagát és képességeit megsokszorozva akkor nyújtja a legnagyobbat, amikor – mindennek vége.*

„Egyedül nem megy”, tehát „kell egy csapat!”. Négy-négy-kettőt játszunk, hol van már az öt csatár! Budai–Kocsis–Hidegkuti–Puskás–Czibor.

Karába–Varga–Albert–Rákosi–Fenyvesi dr. Vagy legalább négy!

Fazekas–Bene–Dunai II.–Zámbó. Három! Sárközi–Kiss–Becsei. Most sokszor csak egy (Böde).